

Respons

Irak: Situasjonen for skilte kvinner i Sulaymaniya

Problemstilling/spørsmål:

- Hvordan er den sosiokulturelle situasjonen for skilte kvinner i Suleimaniya?
- På hvilken måte vil situasjonen eventuelt være en annen dersom den skilte kvinnen har barn?
- I hvilken grad vil familier av ulik sosial stand ha ulike holdninger til skilte kvinner (herunder dem med barn)?
- Vil en skilt kvinne med barn kunne forventes å bli tatt vare på av storfamilien?
- Vil den konkrete situasjonen kunne antas å bli påvirket av i hvilken grad den tidligere ektefellen var selvvalgt eller mer eller mindre påtvunget kvinnen?
- Går det an å si noe generelt om hva slags forhold ved den tidligere ektefellen som eventuelt vil kunne "legitimere" skilsmisse - typisk alkoholisme, utagerende oppførsel, trusler, utroskap e.l.?

Innledning

Denne responsen vil svare på spørsmålene stilt over. Den bygger på både tidligere innhentet landkunnskap samt oppdatert informasjon fra lokalansatte ved Norsk Folkehjelps kontor i Sulaymaniya. Andre åpne, nettbaserte kilder er også benyttet.

Situasjonen for skilte kvinner i Sulaymaniya

Valget skilte kvinner i det kurdiske Nord-Irak vanligvis står overfor er enten å gifte seg på nytt eller å flytte tilbake til barndomshjemmet eller til en av sine brødre dersom foreldrene er døde. Skilte kvinner finner seg svært sjelden et eget husvære for seg og barna. Selv om de er i

Respons **Irak: Situasjonen for skilte kvinner i Sulaymaniya**

arbeid og ikke har barn, hører dette til sjeldenhetene. Grunnen til det er at det fortsatt strider mot kulturelle normer for kvinner å bo alene. Kvinner som bor alene er sårbare og mer utsatt for ryktespredning enn kvinner som lever under beskyttelse av mannlige slektninger.

Det finnes imidlertid unntak, men det krever at kvinnene likevel lever under beskyttelse av mannlige slektninger, for eksempel som nære naboer. Et annet unntak kan gjelde for eldre skilte kvinner som ikke lenger anses som potensielle seksuelle partnere.

Kvinner som ikke har muligheten til å flytte tilbake til noen i egen familie, blir gjerne tvunget til å bli boende sammen med mannen sin selv om de (kvinnene) ønsker skilsmisse.

Kvinner som ikke har egen inntekt eller på annen måte midler til å klare seg selv, vil ha vanskeligheter med å skille seg.

Når det gjelder barnefordeling etter skilsmisse, så har mor rett til å ha barna boende hos seg til de når puberteten. Vanligvis vil de også kunne bo hos mor etter puberteten, men det vil være rettens oppgave å avgjøre en eventuell omsorgstvist. Moren får oftest omsorgsretten dersom retten finner henne i stand til å være omsorgsperson (Sarhan 2008). Forhold som kan tale mot mor som omsorgsperson er eventuelt dårlig moralsk omdømme.

Dersom kvinnen gifter seg på nytt, vil faren i de fleste tilfellene overta omsorgen da barna tilhører hans slektslinje og ikke morens. Når barna blir 18 år, skal de kunne velge hvem de skal bo hos.

I 2008 var 11,8 prosent av husholdene i Sulaymaniya ledet av en kvinne (UNOCHA 2009). Raten varierer fra 7,6 prosent i distriktet med lavest andel til 16,4 prosent i distriktet med høyest andel. De fleste kvinnelige husholdsledere er imidlertid enker.

Skjønnhet og ung alder (opp til 40) er faktorer som øker sjansen for at en skilt kvinne gifter seg på nytt.

Holdninger til skilte kvinner

Skilsmisse er ikke et uvanlig fenomen i Sulaymaniya, og antallet skilsmisser har økt i hele det irakiske Kurdistanområdet siden 2003 (Hassan 2007). Økonomiske forhold samt økt bevissthet blant kvinner om deres rettigheter blir pekt på som forklarende faktorer.

I henhold til Sulaymaniya Personal Status Court (som referert i Asuda 2008, s. 13), ble det i 2006 søkt om 985 skilsmisser hvorav 375 endte i skilsmisse og 478 ble avslått. De 132 resterende søknadene var fortsatt til behandling da året var slutt. Samme år ble 7839 ekteskap registrert i Sulaymaniya provins.

I 2005 var antallet skilsmissesøknader langt høyere enn i 2006. I 2005 fikk Personal Status Court 2786 skilsmissesøknader hvorav 1254 ble innvilget, 1085 avslått og 447 var uavklarte (Asuda 2008, s. 13).

Sulaymaniya Court of Justice (som referert i Asuda 2008, s. 12) opererer med litt andre tall for innvilgede skilsmisser, henholdsvis 840 i 2005 og 1955 i 2006, hvilket, i motsetning til tallene fra Personal Status Court, viser en kraftig økning. Tall fra første halvdel av 2007 viser 247 innvilgede skilsmisser.

Stigmaet knyttet til det å være skilt kvinne er i henhold til informasjon innhentet fra lokalansatte ved Norsk Folkehjelps kontor i Sulaymaniya (e-post 2010) fortsatt sterkt i det kurdiske samfunnet. Det er imidlertid betraktelig redusert i Sulaymaniya by sammenlignet

Respons Irak: Situasjonen for skilte kvinner i Sulaymaniya

med andre steder i regionen. En studie om æresrelatert vold som ble utført av Asuda i Sulaymaniya i 2008 (som referert i Taysi 2009) bekrefter at negative holdninger til skilte kvinner er utbredt, også i byene. I svært religiøse og tradisjonelle familier, spesielt på landsbygda, er det fortsatt mange negative holdninger til det å være skilt kvinne. I noen familier anses skilsmisse som en æressak, og kvinner som ønsker skilsmisse eller har tatt ut skilsmisse kan risikere å bli drept av en mannlig slektning (Global Justice Center 2007; Heartland Alliance 2010).

Samfunnets syn på en skilt kvinne vil i stor grad avhenge av årsaken til ekteskapsbruddet. Dersom det er kvinnen som søker skilsmisse pga. mannens negative adferd, for eksempel knyttet til alkoholmisbruk, spillegalskap eller utstrakt voldsbruk, og dette er kjent i lokalsamfunnet, kan det bidra til større forståelse for kvinnen.

Dersom det imidlertid var mannen som søkte om skilsmisse, vil folk generelt anta at kvinnen ikke klarte å skjønne sine plikter som husmor på en god måte. Kvinner har generelt ansvar for å holde hjemmet i orden og å organisere familiens daglige gjøremål.

Større eller mindre grad av stigma knytter seg ikke hovedsakelig til om kvinnen har barn eller ikke, men snarere til hennes sosiokulturelle bakgrunn, som beskrevet over. Skilte kvinner med barn har imidlertid ofte en bekymring knyttet til barnas fremtid, spesielt dersom de ikke selv er i en god økonomisk situasjon. Ifølge organisasjonen Asuda, som jobber for å fremme kvinners rettigheter i Sulaymaniya, blir kvinner med barn som ønsker å gifte seg på nytt sett ned på av samfunnet (Asuda 2006).

Det at kvinnen har barn viser imidlertid at hun er fruktbar, hvilket er av stor betydning i det irakiske samfunnet.

Familiens ansvar overfor skilte kvinner

Familier som har mulighet til det og som støtter kvinnen etter en skilsmisse, vil kunne ta på seg ansvaret for henne. Det er imidlertid mange familier som av ressursmessige grunner ikke har muligheten til å la en skilt datter eller søster og hennes barn flytte inn til seg.

Kvinner som skiller seg uten familiens samtykke, kan ikke regne med støtte fra familien.

Forhold som kan virke formildende for skilte kvinner

Personstatusloven (artikkel 40) gir både mann og kvinne mulighet til å søke skilsmisse. Alkoholmisbruk, utstrakt bruk av vold som gjør videre samliv umulig eller utroskap, er forhold som gjør det mulig å oppløse et ekteskap. Mange ekteskap går i oppløsning nettopp på grunn av en av disse årsakene.

Kvinner fra familier med utdanning får lettere aksept for skilsmisse på bakgrunn av ektemannens negative oppførsel enn kvinner uten utdanning fra tradisjonelle, konservative familier. Kvinner fra tradisjonelle familier på landsbygda som lider under ektemannens alkoholmisbruk eller utroskap vil langt sjeldnere tørre å ytre ønske om skilsmisse enn en kvinne med utdanning fra Sulaymaniya by. Førstnevnte kvinne vil i stor grad risikere trusler og vold fra sin egen mann og familie.

Hvorvidt kvinnen er tvangsgiftet eller ikke ser ikke ut til å ha stor betydning for hvilke holdninger man blir møtt med etter en skilsmisse. Tvangsgifte er svært utbredt i tradisjonelle miljøer i Sulaymaniya, også av mindreårige jenter. Asuda rapporterte i 2006 at praksisen med

Respons Irak: Situasjonen for skilte kvinner i Sulaymaniya

tvangsgifte er på retur. Av den samme rapporten fremgår det at organisasjonen Women Information Center samlet inn underskrifter av 1210 kvinner i Rania i perioden 2003-2004 som ønsket skilsmisse etter tvangsekteskap inngått da de var mindreårige. Asuda (2006) har vært i dialog med imamer i Rania-distriktet og andre rurale områder i Sulaymaniya for å be dem fraråde imamer å foreta vielser inngått med tvang eller av mindreårige. I henhold til Women Information Center (som referert i Asuda 2006) har også tallene på tvangsekteskap gått ned.

Det kan derfor late til at arbeidet som gjøres av organisasjoner som Asuda og Women Information Center bidrar til å endre folks holdninger. Mye avhenger imidlertid også av hvordan imamer og mullaer forholder seg til spørsmålet. Hvorvidt unge kvinners ønske om skilsmisse fra en eldre mann aksepteres av familien, vil likevel fortsatt avhenge av hennes families syn på dette uavhengig av om kvinnen ble tvangsgiftet eller ikke.

Oppsummering

Det finnes ingen klare svar på hvordan skilte kvinner blir mottatt i nærmiljøet. Statistikk viser at antallet skilsmisser har økt de senere år, og stigmaet knyttet til det å være skilt kvinne er redusert i Sulaymaniya by. I tradisjonelle miljøer på landsbygda er det imidlertid fortsatt vanskelig for kvinner å søke om skilsmisse, og et slikt krav kan i ytterste konsekvens lede til æresrelatert vold. Vanskelige økonomiske forhold forhindrer i stor grad storfamilien i å forsørge skilte kvinnelige familiemedlemmer og deres barn.

Referanser

Skriftlige kilder

- Asuda (2006, desember). *Women's Rights Situation in Iraqi Kurdistan. 2006 Annual report*. Sulaymaniya: Asuda. Tilgjengelig fra <http://www.asuda.org/> [lastet ned 29. november 2010]
- Asuda (2008, 30. april). *Women's Rights Situation in Northern Iraq. Annual Report 2007*. Sulaymaniya: Asuda. Tilgjengelig fra <http://www.asuda.org/> [lastet ned 29. november 2010]
- Global Justice Center (2007). *Honour crimes in Iraqi Kurdistan*. New York: Global Justice Center. Tilgjengelig fra <http://www.globaljusticecenter.net/projects/iraqi-kurdistan/honor-killings.html> [lastet ned 29. november]
- Hassan, A. (2007, 10. juli). Divorce on the rise in Kurdish Iraq. *IslamOnline*. Tilgjengelig fra http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&pagename=Zone-English-Family%2FFYELayout&cid=1183484132975 [lastet ned 29. november 2010]
- Heartland Alliance (2010). *Iraq: Gender-Based Violence Prevention: Legal, Medical and Psychosocial Services*. Chicago/Sulaymaniya: Heartland Alliance. <http://www.heartlandalliance.org/international/wherewework/project-pages/iraq-gender-based-violence.html> [lastet ned 29. november 2010]

- Sarhan, A. (2008, 17. oktober). Iraq's Family Law Sparks Furor. *IslamOnline*. Tilgjengelig fra http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1224089060083&page_name=Zone-English-News/NWELayout [lastet ned 30. november 2010]
- Taysi, T. (2009, februar). *Eliminating violence against women. Perspectives on honour-related violence in the Iraqi Kurdistan region, Sulaimaniya governorate*. Amman: United Nations Assistance Mission for Iraq (UNAMI), Human Rights Office. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/documents/asuda_report_5jun2009.pdf [lastet ned 30. november 2010]
- UNOCHA (2009). *Humanitarian Update Iraq, No 3. December 2008 – January 2009*. Bagdad: OCHA Iraq. Tilgjengelig fra <http://www.uniraq.org/documents/Humanitarian%20Update-dec-%20jan09.pdf> [lastet 30. november 2010]

Muntlige kilder

- Norsk Folkehjelp, Sulaymaniya. E-post, 23. November og 7. desember 2010.